

Maakt bekend ook bemind?

Ouderen in een verkleurende samenleving

Jan Booij en Carla van den Bergen

Met ongeloof zien veel ouderen dat hun dagelijkse omgeving binnen korte tijd de kleur en klank heeft aangenomen van een wereld die zij alleen kenden uit boeken en van televisiebeelden. Zij komen in aanraking met mensen uit een andere cultuur en merken dat sommige zekerheden plotseling op scherp komen te staan. De buurt is hun buurt niet meer. Is dat een bedreiging of misschien ook een verrijking van hun wereld? Tegenstrijdige gevoelens strijden om voorrang. Onbekend blijkt vaak ook onbemind te maken, maar wat gebeurt er als een oudere haar of zijn Turkse buurman persoonlijk leert kennen, en luistert naar de tonen van een ander 'lied'?

Ans (61) woont in de Haagse binnenstad. Daar heeft ze trouwens bijna altijd gewoond. Groot, sterk, met het hart op de juiste plaats, zeer aanwezig. Nadat haar oude moeder is overleden in het verpleeghuis om de hoek, blijft ze er als vrijwilliger komen. Om er te helpen en om er op bezoek te gaan bij ouderen die weinig bezoek krijgen of geen familie hebben. Ans is graag gezien bij de bewoners, maar is niet altijd even genuanceerd in haar uitspraken. Medewerkers van het verpleeghuis (afkomstig uit verschillende culturen) spreken haar aan op de ronduit discriminerende opmerkingen die Ans vaak openlijk maakt. Vooral 'de Turken' moeten het ontgelden. Maar ze bevestigt haar mening: 'dat ze echt niks moet hebben van Turken; dat ze niet te vertrouwen zijn en dat hun fanatieke geloofsovertuiging ze drijft tot criminele acties. Bovendien nemen ze banen in die Nederlanders eigenlijk zouden moeten hebben.'

Waar komen zulke radicale opmerkingen vandaan? 'Onbekend maakt onbemind' als antwoord zou wat al te eenvoudig zijn, maar raakt wel aan de kern. Namelijk, dat onbekend onzeker maakt en dat onzekerheid soms leidt tot kwetsende uitspraken.

Onherkenbaar veranderd

Vele ouderen gingen in de jaren tachtig en negentig weg uit de wijk waar ze woonden, vaak omdat hun dagelijkse omgeving onherkenbaar was veranderd. Ze herkenden de taal niet meer die ze op straat hoorden; in de gebaren die de nieuwe wijkbewoners maakten zagen ze

bedreigingen en de luide toon waarop zij spraken, boezemde angst in. Van keurige en opgeruimde Hollandse straten was geen sprake meer, zwerfvuil bleef dagen liggen. 's Avonds zagen ze vaak nog groepjes mannen op straat en de gang naar het buurthuis werd daardoor in hun gevoel een riskante onderneming. Ze voelden zich ontheemd door de komst van mensen uit andere culturen, door de 'verkleuring', en niet meer veilig op straat. Uit onzekerheid bleven ze liever binnen dan dat ze de uitdaging aangingen om te ontdekken wie die anderen waren. Als ze er al bleven wonen, werden ze vaak eenzaam. Maar veel mensen, ouderen niet in de laatste plaats, pakten hun biezen en vertrokken.

Een kleurrijk, ander leven

Toch waren er ook ouderen die 'het avontuur' wel aangingen. Die nieuwsgierig en voorzichtig contact legden met de nieuwe wijkbewoners, en ze wegwijds maakten in de Nederlandse samenleving. Ze kregen Turkse, Italiaanse en Surinaamse vrienden, die ze lieten kennis maken met hún cultuur. Ze maakten als het ware een reis die ze in het echt nooit hadden kunnen maken. Ze ontdekten een kleurrijk, ander leven, en bemerkten dat het gewoon over mensen ging zoals zichzelf, met een eigen gezicht, vaak met dezelfde wensen en behoeften. Zij hebben ruimte gemaakt, hier en daar een graantje nieuwe cultuur meegepikt en ervaren dat er een nieuwe omgeving kan ontstaan die dezelfde veiligheid biedt als die zij al kenden.

Andere Turken?

Ans keert na twee jaar wonen in een rustige buitenwijk terug naar haar eigen Haagse buurt. Omdat ze niet zonder de bekende omgeving kan, Arie van de hoek mist en nergens zo'n bakker vindt als twee straten verder. Dat Erhan een Turkse bakker is, doet er niet toe. Erhan bakt brood zoals geen ander, is altijd vriendelijk en heeft steeds tijd voor een praatje.

Haar opmerkingen over Turken vallen uiteraard niet goed bij de medewerk(st)ers in het verpleeghuis, dat juist om zijn multiculturele identiteit bekend staat. De vraag rijst of ze haar nog wel als vrijwilliger willen houden. Tot de dag dat een van de heren Yildirim een grote bos rozen komt bezorgen: "Als dank voor alles wat mevrouw Ans voor zijn broer doet, die ziek is en in het verpleeghuis woont." Maar waren dit niet ook Turkse mannen, op wie Ans zoveel had aan te merken? Op deze vraag kijkt ze verbaasd, het lijkt wel of ze er niet bij stil heeft gestaan dat ze uit Turkije komen. Nadenkend zegt ze: " Maar dit zijn andere Turken, aardig,

voorkomend, gastvrij". Ze heeft het hier over twee mensen met een gezicht, en een naam. Bij haar persoonlijk bekend, maakt bij haar ook bemind, zou je kunnen zeggen.

Bedreiging of vooral winst

Door terug te keren naar hun oude, inmiddels zeer kleurrijke buurt zijn vele ouderen alsnog (vaak onbewust) een uitdaging aangegaan. Want in een multiculturele omgeving is het plotseling aan de orde na te denken over de eigen cultuur en hoe belangrijk die is om je als persoon te kunnen handhaven. Veel culturele aspecten zijn geen onderwerp van gesprek in een groep mensen met dezelfde cultuur. Kom je in aanraking met mensen uit een andere cultuur, dan staan zekerheden echter soms op scherp: is bijvoorbeeld religieuze overtuiging een punt van discussie waar ze dat nooit in die mate geweest is. Zien grootouders de verhouding en de omgang tussen hun kinderen en kleinkinderen veranderen en is zelfs de Nederlandse taal niet meer wat die is geweest. Is dat een bedreiging of is het vooral winst?

Luisteren

Binnen een kort tijdsbestek hebben vele ouderen hun dagelijkse woon- en leefomgeving drastisch zien veranderen. Ze worden er soms onzeker van als ze de invloed ondergaan die een andere levensovertuiging op de Nederlandse samenleving kan hebben. Met enige zorg zien ze de mogelijkheid van bijvoorbeeld een islamitische partij opkomen. Want dankzij onze democratie, laten ook volksvertegenwoordigers vanuit andere religieuze richtingen niet lang op zich laten wachten. De islam en het hindoeïsme worden, net als andere stromingen en levensovertuigingen als het ware steeds meer een zichtbaar onderdeel van de Nederlandse cultuur. Wat zal dat voor gevolgen hebben voor onze bestaande opvattingen, zoals bijvoorbeeld over vrouwenemancipatie en de vrijheid van het woord, zo vragen ook ouderen zich af.

Maar wie goed luistert en waarneemt, hoort en neemt ook de lieflijke klanken en beelden waar van de andere religies en overtuigingen die mensen van ver in onze samenleving inbrengen. Die bestaan soms uit een milde blik op de strenge, calvinistische mentaliteit van de Nederlander, uit mensgerichte aspecten die vrijwel elke levensovertuiging ook eigen zijn. Wie goed luistert en waarneemt vergeet de karikaturen die mensen van elkaar maken en probeert van daaruit een dialoog te starten. Dat lijkt ons pure winst.

Ans heeft de broers Yildirim goed leren kennen en is geroerd nu ze rozen van hen krijgt als dank voor haar zorgen. Ze maakt elke dag een praatje met bakker Erhan, kent zijn vrouw en

weet wie zijn kinderen zijn. Als de nood aan de man is, weet ze dat er burens zijn die helpen. Of ze nu uit de Antillen komen, uit Marokko, Spanje of Senegal, dat weet ze niet zo precies, maar het zijn wel allemaal prima mensen. Daar is ze absoluut zeker van!

OVER DE SCHRIJVERS:

Carla van den Bergen is Neerlandicus en zelfstandig tekstschrijver met als aandachtsgebied zorg en welzijn en interculturalisatie. Jan Booij is directeur van Jan Booij Advies, management- en interculturalisatievraagstukken. Hij is oud-directeur van het verpleeghuis De Schildershoek en de woonzorgcentra Om & Bij en Rivierenbuurt Den Haag.